కథానిక:

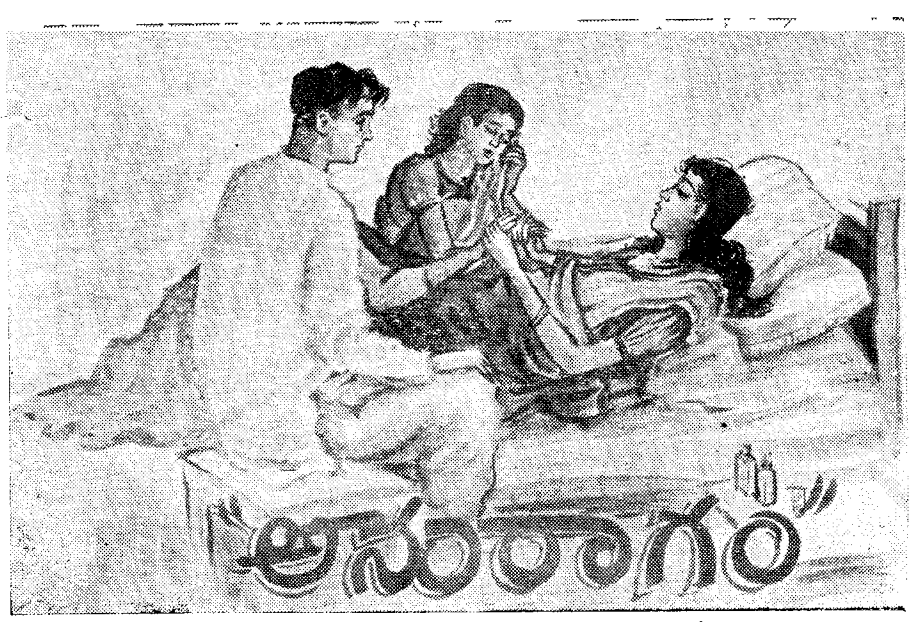

శ్రీ వీరమాసునేని సంగమేశ్వరరావు

అర్ధరాత్రి సమయం. గదిఅంతటా నిశ్శబ్దం. ఒకమూలనుంచీ రోగి మూలుగు మాత్రమే వినబడుతూఉంది. దీర్ఘ ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసాలు ఊర్పులుమాత్రం వినబడుతూ ఉన్నాయి. హీనస్వరంలో మరణశయ్యపైఉన్న మాతృదేవిమంచానికి, అటు కూతురూ, ఇటు కొడుకూ కూర్చొని ఉన్నారు. వారి హృదయాల్లో ఉండే వేదన; బాధ, కట్టతెగిన కన్నీటి ప్రవాహపు వేగంలో కొంతవరకూ ఈది, ఈది అలిసిపోయ్యారు. ఏ శ్చేళక్తిగాని, బాధను మరచిపోయే, ధైర్యంగాని వారిలో లేదు. లోలోపల తెలియకుండానే, తల్లిహృదయం మీద చెరోవేపునుండీ తలల నానించుకొని, కుమిలి, కుమిలిపోతున్నారు. అంత్యదశలో తీరుగతికి వచ్చిన పరిస్థితుల్లోఉన్న ఆ మాతృహృదయానికి, బిడ్డల యీ స్థితి గుర్తించే అవకాశం గాని, ఓదార్చే స్మృతి గాని లేదు.

రోగి కొంచం కదలి, లేని ఓపికతో "అమ్మా!..." అంది.

"ఆ...ఇక్కడే ఉన్నా! ఎందుకమ్మా?" అంది కూతురు.

వెంటనే "బాబూ!" అంది రోగి మళ్లీ.

"ఆ...ఎందుకే అమ్మా!" అన్నాడు కొడుకు.

రోగి మాట్లాడలేదు. కూతురుచేతిని హృదయం మీదకు లాక్కుంది. కొడుకుచేతిని, కూతురు చేతిలో ఉంచి "అమ్మా! ఇదుగో నా పదేళ్ల నారాయణ్ణి నీకు అప్పగింత పెడుతున్నా. అంతా భారం నీది. ఏంచేస్తావో?..." అంది.

"బాబూ! ఇహ నీకు అక్కయ్యే, అమ్మ... అన్నీను..." అంది.

ఈ మాటలకు పదేళ్ల నారాయణ పెద్దగా ఏడ్చాడు. అక్క మూగచూపులతో నారాయణ వంక చూచి, తన దివ్యహస్తంతో వెన్ను నిమిరింది. అదే మొదలు. నారాయణకు ఇప్పటికీ, అక్క అలా వెన్ను నిమురుతూ ఉన్నట్లే ఉంటుంది. వొళ్లు ఉప్పొంగుతుంది.

రోగి, కూతురు, తమ్ముడిపట్ల చూపుతున్న అనురాగ, సానుభూతులకు ఎంతో సంతోషపడింది. తృప్తిపడ్డట్టుగా, తల్లి ముఖంలోని ఆనందఛాయలు, అక్కా, తమ్ముళ్లు ఇద్దరూ, గ్రుడ్డిదీపపు వెలుగులో చూచారు. అంత దుఃఖంలోనూ, మాతృహృదయంలోని తృప్తిని చూడగానే, ఇద్దరూ ఎంతో దివ్యసౌఖ్యానుభూతిని పొందినట్లు సంతోషపడ్డారు.

రెండురోజుల తరువాత తల్లి చనిపోయింది. తమ్ముడు నారాయణ్ణి తీసుకొని అక్క సీత తన ఇంటికి వచ్చింది. సీతకు, పెళ్లిఅయిన తొమ్మిదేళ్లకు గర్భంవచ్చి కొడుకు పుట్టి, పురిట్లోనే పోయాడు. మళ్లీ సంతానం కలగలేదు. సీత భర్త అంత సజావైన మనిషి కాదు. సహవాసదోషం వల్లనైతేనేం, దుర్బలహృదయంతో ఆత్మవంచకుడగుటవల్లనైతేనేం, త్రాగుడు, జారత్వం యిత్యాది దురభ్యాసాలు అలవడ్డాయి. భర్తను దురభ్యాసాలనుండీ, త్రిప్పాలని సీత ఎన్నో రాత్రిళ్లు ఆయనపాదాలదగ్గరకూర్చొని ఏడ్చింది, బ్రతిమాలింది, భంగపడ్డది. భార్యవేదన చూచినప్పుడు మాత్రం, ఆయన కొంత చలించి "ఇహ రేపటినుంచీ మానేస్తా"అని వాగ్దానంచేసేవాడు." అంతవరకే...క్రియలోమాత్రం మామూలుగానే ఉండేవాడు. పదహారు సంవత్సరాలు అహోరాత్రాలు ఏడ్చి, ఏడ్చి హృదయాన్ని ఎలాగో రాయిచేసుకొని జీవితకాలాన్ని వెళ్లదీయటం అలవాటు చేసుకొన్నది సీత. కొన్ని సంవత్సరాలుగా జీవితంలో దూరమైపోయిన ఆనంద సంతోషాలు, మళ్లీ సీతకు, తమ్ముడు నారాయణుడు, తన ఇంట్లో తిరుగుతూ, ప్రొద్దస్తమానం చీరకొంగు వదలకుండా ఏపని చెయ్యబోయినా వెంబడి వెళ్తూఉంటే, క్రమంగా కలుగ మొదలు పెట్టాయి. ఈ చనువూ, సాహచర్యం రెండు సంవత్సరాల్లో, అక్కా, తమ్ముళ్ల మధ్య, ఆ భావాన్ని మరపించి, తల్లీ, బిడ్డసంబంధాన్ని వృద్ధి జేయమొదలుపెట్టింది.

నారాయణముఖంలో ఏ క్షణాన కొద్ది విచారపు చిహ్నాలు కనుపించినా, సీత వెంటనే చేతిలో పని వొదిలేసివచ్చి ఆ బాధ కనుక్కొని ఓదార్చి, ఆ లేతహృదయాన్ని ఉపశమింపజేసి, వాడి భారాన్ని తగ్గించటానికి, ఆప్యాయతతో తన పరిష్వంగంలోకి లాక్కొని, కన్నీళ్లు తుడిచి, వాణ్ణి నవ్వించి, తాను నవ్వి కాని అవతలకు వెళ్లేది కాదు. అలాగే, అక్క సీత ముఖంలో ఏ రోజు, ఏమాత్రపు విషాదఛాయలు కనుపించినా, నారాయణ బాధపడి "ఎందుకే? అమ్మా! అట్లా ఉన్నావ్?" అనేవాడు. నారాయణ ఆ ప్రశ్న అడగటంతోటే, సీత ఎంతటి దుఃఖాన్నిఅయినా ధైర్యంతో దిగ మ్రింగుకొని, మళ్లీ నవ్వుముఖంతో ఆదరంగా వాణ్ణి తన వొళ్లో కూర్చోబెట్టుకొని, అనిర్వచనీయఆనందాన్ని అనుభవించేది.

పదేళ్ల నారాయణ తల్లిలేని కొరత, బాధ అనేది ఎరగకుండా, పదిహేనుఏళ్ల వాడయ్యాడు అక్కసీత హృదయానురాగంవల్ల.

భర్తయొక్క దమననీతివల్ల, సంఘంలో, ముఖ్యంగా స్త్రీ సమాజంలో తలఎత్తుకొని తిరగటానికి, గడపదాటి బయటకు వెళ్లటానికి సీత భయపడుతూ ఉండేది. అందువల్ల ఇల్లు కదిలేది కాదు. నారాయణతో కాలం గడపటం అలవాటుఅయ్యాక, ఎట్టి పరిస్థితుల్లోకూడ, మరీ తప్పనిసరి అయితే దప్ప ఎవ్వరింటికీ వెళ్లేదికాదు. అథవా వెళ్లినా ఆమెకు అక్కడ హాయిగా కాలం గడిచేది కాదు. ఇంటిదగ్గర ఉన్న నారాయణ్ణి గురించే ఆలోచిస్తూ ఉండేది. నారాయణ కూడ, అక్క ఇంటిదగ్గర లేకుండా ఏరోజుఅన్నా ఎక్కడికైనా వెళ్లితే, కాలం గడపక ఒక్కడూ ఎంతో బాధపడేవాడు, ఏడ్చేవాడు. మరో గంటలో మళ్లీ అక్క వచ్చి ఓదారిస్తేనే మామూలుమనిషి అయ్యేవాడు.

వారిద్దరి హృదయాల్లోనూ, ఒకరిపట్ల ఒకరి కున్న స్థానాన్ని, అనురాగాన్ని, సానుభూతిని, కరుణను, ఆప్యాయతనూ, అర్థంచేసుకోవాలన్నా, గుర్తించాలన్నా, అనుభూతిలోకి తెచ్చుకోవాలన్నా సాధారణ వాతావరణంలో జీవించేవారికి, శక్తికి మించిన పని అని చెప్పవచ్చు.

భర్తకు ఎన్నిదురభ్యాసాలున్నా, ఎల్లాంటి హృదయశూన్యుడై ప్రవర్తించినా, ఎంతో ఓర్పుతో, సీత తన హృదయంలో ఆయన పట్ల గల పూజ్యభావాన్ని, సానుభూతిని మాత్రం కించిత్తుకూడ, లవలేశంగానైనా తరుగుపడనిచ్చేది కాదు ఏ సమయంలోనూ. ఏనాడూ సీత భర్తను నిరసించి ఎరగదు.

తన జీవితానికి నారాయణే సర్వస్వం అని జీవితం చేస్తున్న సీతకు, అనుకోకుండా గర్భం రావటం, ఆడపిల్ల పుట్టడం జరిగింది.

జీవితంలో ఎప్పుడు ఏ సంఘటన వస్తుందో, దాని పరిణామ మేమిటో, మానవ ప్రకృతిని కూలంకషంగా అర్థంచేసుకోవటం మనకు తలకు మించిన పని.

ఇప్పుడు సీతకు, తమ్ముడు నారాయణుడు ఒక కన్నూ, కూతురు శాంతి మరొక కన్నూను. వారిద్దరే తమ భవిష్యత్ జీవితానికి వెలుగుబాటను చూపి, తన జీవితానికి అండ కాగలరని ఆమె గృఢ విశ్వాసంతో కాలం గడుపుతూ ఉంది.

* * *

సీతసంసారపు స్థితిగతులూ, జీవిత సంఘటనలూ ఎరిగిన వాళ్లు, భగవంతుడు మెచ్చాడనీ, సీత కష్టాలను మరచి కొంతైనా భవిష్యత్తులో సుఖపడే అదృష్టం ఉండబట్టే "శాంతి" ప్రసాదింపబడిం దనీ అనుకోసాగారు.

సీతహృదయంలోకూడ ఆ భావాలు, ఆశ నిండుగా ఏర్పడి ఉన్నమాట యథార్థం.

పొత్తిళ్లలోనుంచీ, పదేళ్ల పిల్ల అయ్యేవరకూ, "శాంతి" మేనమామ చేతుల్లోనే పెరిగి పెద్దదయింది. శాంతితో నారాయణ, సమవయస్కుడి మాదిరిగానే, ఆడుకొంటూ, కేరింతలు కొడుతూ, పోట్లాడుకొంటూ ఉండేవాళ్లు. అప్పుడప్పుడూ తగువులాడుకొని సీతదగ్గరకు తీర్పుకు వెళ్లేవాళ్లు. ఇద్దర్నీ దగ్గరకు లాక్కొని సమానంగా లాలించి, బుజ్జగించి, సమాధాన పరచేది సీత.

అక్కా, తమ్ముళ్లు అలా ఒకరి ఆశ్రయంలో ఒకరు, ఒకరి అండలో ఒకరు ఒకరిమాటలో, ఒకరు, ఒకరి నడకలో ఒకరు, కలిసీ, మెలసీ, ప్రశాంతంగా జీవితం గడుపుతున్న సమయంలో లోకం ఒక తుపాను, రేప మొదలుపెట్టింది.

"తల్లీ, తండ్రీ దిక్కూ ఎవ్వరూ లేకపోవటం వల్లే నారాయణకు పాతికేళ్లు వచ్చినా పెళ్లి కాలేదనీ, కూతురు పుట్టింతరవాత సీతకు తమ్ముడిమీదశ్రద్ధపోయిందనీ, పిల్ల ఎలాగూ ఈడుగాదు, మనకు కలిసే యోగంలేదు, వాడెట్లాపోతే మనకేం అని నిర్లక్ష్యంతో ఉంటూ ఉందనీ" లోకంలో బాగా ప్రచారం జరిగిపోయింది. ఈవిషయం సీతచెవిదాక ప్రాకిపోయింది. లోకనిందకు బాధపడ్డది. తన భావి జీవితపు అండను ఆలోచించుకొని, తమ్ముడిజీవితాన్ని దానికి ఆహుతిచెయ్యాలనుకోవటం ఆమెకు అన్యాయమనీ తోచింది.

ఆరోజు దీపావళి. "అక్కయ్యా! కళ్లుమంటలుగా ఉన్నాయి. తలంటి పోసుకోవాలని ఉంది" అన్నాడు నారాయణ ఆ ఉదయం. తొందరగా పని తెమల్చుకొని సీత చేతిలో ఆముదం పోసుకొచ్చి "బాబూ! రా! మాడుకు ఆముదం పెడతాను." అంది.

అక్క ఆముద మంటి, దొడ్లో నీళ్లూ అవీ సిద్ధం చేసేటప్పటికి, "శాంతి" కుంకుళ్లు కొట్టి, నురుగు సిద్ధంచేసి తీసుకొనివచ్చింది. నారాయణ వెళ్లి పీటమీద కూర్చొని, సీతముఖంలోకి చూస్తూ "అక్కా! నువ్వు నురుగుపొయ్యి. నే రుద్దుకొంటాను." అన్నాడు.

"వద్దు. బాబు! అలవాటులేని నువ్వు రుద్దుకోలేవు. చేతులు నొప్పులు పుడతాయి. శాంతి నురుగుగిన్నెపట్టుకొని నిలుచుంటుందిలే. నే ఒక చేత్తో నురుగు పోసుకొంటూ రుద్దుతాను." అని అలాగే సీత తల అంటిపోసింది. తమ్ముడికి, ఏ క్షణాన, ఎక్కడ బాధ కలుగుతుందోనని సీత అంత శ్రద్ధతో, జాగ్రత్తగా ఉండేది. అలాగే, నారాయణకూడ బజారుపనిగాని, బయటిపని గాని అక్క చెప్పిందే తడవుగా, అగ్గరాన, అన బట్టి చేసేవాడు.

ఆ సాయంత్రం శాంతి టపాకాయలు కాల్చింది. సీత, నారాయణ ఒకరు వొత్తులు వేస్తే, ఒకరు చమురుపోసి దీపారాధనలు, అక్కా, తమ్ముడూ కలిసి చేశారు.

ఆరాత్రి భోజనాలయ్యాక 'శాంతి' తండ్రి మంచంమీద పడుకొని కబుర్లు చెబుతూ ఉంది. లోకంలో ఎవ్వరితోనూ చనువుగా ఉండని మాట్లాడని శాంతితండ్రి కూతురువిషయంలో మాత్రం ఎంతో శ్రద్ధగా, చనువుగా ఉండేవాడు.

ఎట్టి ప్రకృతి గల మనిషికైనా, ఒక్కొక్కప్పుడు, ఒకొక్క వ్యక్తిమీద అలా అనురాగ, సానుభూతులు ఏర్పడటం మానవసృష్టియొక్క సహజస్వభావం. అందులోనూ ఎన్నో సంవత్సరాల అనంతరం కలిగిన బిడ్డ. తండ్రీ, కూతుళ్లు అలా మాటల్లో ఉండగా, సీత నారాయణ పడుకొన్న మంచంమీదకు వెళ్లి కూర్చొని "బాబూ! మాఘమాసంలో పెళ్లి..." అంది.

నారాయణ అదిరిపడుతూ "అక్కా! పెళ్లి ఎవరికే?" అన్నాడు.

"బాబూ! నీకే"

"నాకా?"

"అవును."

నారాయణ కొంతసేపు మాట్లాడలేక పొయ్యాడు. తరువాత తెప్పరిల్లి దీనంగా అక్కముఖంలోకి చూస్తూ "పిల్ల ఎవరే?" అన్నాడు.

"ఇంకా వ్యవధి ఉందిగా.........ఆలోచించాలి."

"అక్కా! నీ నారాయణ్ణి అన్యాయం చేస్తావా? నీ నీడను వొదిలి, నేనీ ప్రపంచంలో బ్రతకలేను. ఇంకా నాలుగేళ్లు ఓర్చుకొంటే 'శాంతి'..." అని ఆపాడు.

"బాబూ! ఇప్పటికే పాతికేళ్లు వొచ్చాయి. జీవితంలో అనుభవించాల్సిన కాలం అంతా అయిపోతూ ఉంది. ఇంకా నాలుగేళ్లు...అబ్బ! ఎంత అన్యాయం?" అని బాధపడింది అక్క సీత.

"అక్కా! నిన్నువొదిలి నేను మరోవాతావరణంలో జీవితం చెయ్యలేను."

"బాబూ! ఎంత పిచ్చివాడివి. నీ అక్కయ్య బ్రతికున్నంతవరకూ ఎప్పుడూ నిన్ను తన చేతుల్లోనుంచి జారవిడుచుకోలేదు. పెళ్లిజేసి, నిన్ను ఒకళ్లకు బానిసగా వొదిలేసి, నేను మాత్రం బ్రతకగలనా?" అంటూఉంటే, ఆమె కళ్లల్లో నీళ్లు గిర్రున తిరిగాయి.

కొంతసేపటికి సీత తెప్పరిల్లి "బాబూ, నీ సుఖం, క్షేమం కోరే, నేను పెళ్లిచెయ్యాలని సంకల్పించుకొన్నాను. నా జీవితంలో నే దాంపత్య సౌఖ్యాన్ని పూర్తిగా అనుభవించిన రోజు ఒక్కటీ లేదు. నువ్వూ, నీ భార్యా, అయినా నా కండ్ల ఎదుట అన్యోన్యంగా దాంపత్యంచేస్తూ, హాయిగా కాలం దొర్లిస్తూ ఉంటే, చూడాలని నా కోరిక" అంది.

"అక్కా! నువ్వెన్ని చెప్పినా 'శాంతి' ని దప్ప...క్షమించు. ఇహ పెళ్లిమాట ఎత్తవద్దు" అని ఆమెరెండుచేతులూ పట్టుకొని నారాయణ భోరున ఏడ్చాడు. సీతకూ, తమ్ముడిముఖంలోకి చూస్తే ఆగకుండా దుఃఖం పొంగి పొర్లింది. "భగవంతుడు ఇచ్చేవాడు, ఆ నలుసునే, ఇంకా నాలుగేళ్లు ముందివ్వకూడదూ?" అనుకొని బాధపడింది.

తమ్ముణ్ణి ఏం చెయ్యాలో, లోకానికి ఏం సమాధానం చెప్పాలో అర్థంగాక ఆలోచనా సముద్రంలో మునిగిపోయింది సీత. కాల ప్రవాహంలో మరో సంవత్సరం గడిచిపోయింది.

* * *

లోకపు పోరు మరీ ఎక్కువైంది. మన జీవితావసరాలు, కష్టాలు, బాధలు, మన కొరతలు వీటిని గురించి ఆలోచించి సానుభూతి చూపే హృదయం లేకపోయినా, మనలో ఏ లేనిపోని వెలితినో వెలికి చూపెట్టి, దాని ఆధారంతో మన జీవితాల్ని విమర్శించి, వెక్కిరించి, వేళాకోళంచేసి, అపహాస్యంతో గేలిచేసి లోకం వంచిస్తుంది. మానవుడు బానిసై ఆ వంచనకు తల వొగ్గుతాడు. అలా తలవొగ్గక ఆత్మవిశ్వాసముతో ఎవరైనా ధైర్యంచేసి నిలబడితే, వారు సంఘానికి క్షమించరాని ద్రోహం చేసినవాళ్లుగాను, పొగరుబోతులుగాను, అవినీతివర్తనులుగాను, చీడపురుగులుగానూ చూడబడతారు. ఈ పరిస్థితులకు తట్టుకొని బ్రతికే శక్తిలేకపోవటం

(18 వ పేజీ చూడుడు)

అనురాగం

(11వ పేజీ తరువాయి)

వల్లనే, వ్యక్తిత్వంగల మానవులు కూడ హృదయాన్ని చంపుకొని, జీవించాల్సిన దుర్గతి పడుతుంది.

నారాయణ వివాహవిషయంపై పెరిగిపోయిన విషప్రచార ప్రచండ వాతావరణానికి, సీత, సీతభర్తకూడ తట్టుకోలేక పొయ్యారు.

గత్యంతరం లేక, భర్త మరీ పట్టుదల పట్టడం వల్ల ఒకరాత్రి సీత నారాయణ ప్రక్కలో కూర్చొని "బాబూ! వొప్పుకోవూ!" అని బ్రతిమాలింది.

అక్కమనోవేదన గుర్తించి, ఆమెను తృప్తి పరచటానికి నారాయణ "సరే! అక్కా, మీయిష్ట మెచ్చినట్లే చేసెయ్యండి" అన్నాడు.

సీత తమ్ముడి సమాధానానికి కొంత తృప్తి పడి "బాబూ! మనం మానవులం. మానవులుగానే పుట్టి, మానవులుగానే జీవితం గడుపుకొని, మానవులుగానే అంతం కావాల్సినవాళ్లం. మానవుడు పరిస్థితుల కెప్పుడూ బానిసే. ఈ ఒక్క విషయంలో నీకోర్కె తీర్చేశక్తి లేకపోయినందుకు అక్కని మన్నించు. నీకు వచ్చే భార్య గుణంకలదైతే, నీ జీవితానికి ఏమీ లోటు ఉండదు. వీలైనంతవరకూ ఆ విషయం ఆలోచించే, సంబంధం ఖాయం చేస్తాలే!" అంది.

"సరే!" అన్నాడు నారాయణ.

ఆ రాత్రే సీత తమ్ముణ్ణి పెళ్లికి సమాధానపరచినతరువాత, భర్తతో సంబంధం విషయమై సంప్రదించింది. రెండురోజులు జరిగాక ఆ రాత్రి అన్నం వడ్డిస్తూఉండగా భర్త, సీత ముఖంలోకి చూస్తూ "నారాయణకు సంబంధం ఖాయంచేశాను" అన్నాడు.

సీత ఆశ్చర్యంతో "పిల్ల ఎక్కడ?" అంది.

"ఆ మెరకవీధి రంగయ్యకూతురు" అన్నాడు.

ఈ మాటలు వినేటప్పటికె సీతకు వొళ్లు జలదరించింది.

"వొద్దండీ! ఆ సంబంధం"అనేసింది కొంచం ఘట్టిగా. మెరకవీధి రంగయ్యవాళ్ల వంశం, వాళ్ల గౌరవాలు, వాళ్ల ప్రవర్తనలూ, వాళ్ల బుద్ధులు, వాళ్ల గుణగణాలు, ముఖ్యంగా ఆ పిల్ల దొంగబుద్ధి కలదనీ, అదరగణ్ణపు దనీ, అనాకారి అనీ అందరికీ తెలిసిన విషయం.

భర్త, సీతముఖంలోకి తీక్ష్ణంగా జూస్తూ "ఆ.. వద్దా!...అయితే నాకేం తెలియదు' నామాట నిలపనివాళ్లు నామీద భారం ఎందుకు వెయ్యాలి? అయినా యీ దిక్కులేని విధవకి అసలు పిల్ల నెవరిస్తారు? ఏదో వాళ్లు దయదలిచి ఇస్తామంటే, నీలుగు దేనికి? ఆ పిల్లని చేసుకొంటేనే, వాడికి నా వాకిట్లో స్థానం ఉంది. లేకపోతే దిక్కున్నచోటుకి పొమ్మను తక్షణమే" అన్నాడు కఠినంగా. భోజనాలగదిలో జరిగిన సంభాషణ వరండాలో ఉండి అంతా నారాయణ విన్నాడు. "అంతకాలం ఆశ్రయం యిచ్చినందుకు కృతజ్ఞతగా, బావమాట నిలపటానికి తన నూరేళ్ల జీవితం బలి చేద్దామా!" అనిపించింది నారాయణకు ఆ క్షణంలో. కానీ పాతికేళ్లవయస్సూ, అక్క దగ్గరనుండి పొందిన విజ్ఞానం, సంస్కారం, జీవితాన్ని సుఖాంతం చేసుకోవాలనే కోరిక, బలవత్తరమై బావ అన్నమాటలకు హృదయం అభిమానంతో చచ్చి, ఆరాత్రే ఇల్లు వొదలిపెట్టడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. "అక్క సీతకు తన నిశ్చయాన్ని చెబుదామా!" అని ఆలోచించాడు. అక్కవింటే, ఆమెగొంతులో కొన ఊపిరి ఉన్నంతవరకూ తన్ను గడప దాటనివ్వదు. ఆకారణంగా అక్కకు చెప్పకుండానే, ఆ గాఢనిశీథిలోనే నారాయణ వెళ్లి, నిద్రిస్తూ ఉన్న అక్క పాదాలకు మ్రొక్కి తలుపు తెరచుకొని వెళ్లాలని బయటి గేటుదాక వెళ్లాడు. గేటుకు చేరగిలబడి అక్కసమక్షంలో అంతవరకూ మధుర స్వప్నంలా గడిచిపోయిన, పదహారుసంవత్సరాల జీవితాన్ని తలచుకొని వెక్కి, వెక్కి ఏడ్చాడు. మళ్లీ చెదిరిపోయిన మనోధైర్యాన్ని కూడ తీసుకొని, పదే పదే ఆ అంధకారంలో వనక్కి తిరిగి ఇంటివంక చూస్తూ నారాయణ సాగిపొయ్యాడు.

* * * *

తెల్లవారేసరికి నారాయణ ప్రక్కమీద లేకపోవటం చూడగానే, సతీహృదయం "గుభేలు"మంది. ఆమె కుడికన్ను అదరటంతో ఏదో అపాయం జీవితానికి జరుగనున్నదని ఊహించింది ప్రొద్దెక్కింది, మధ్యాహ్నమయింది, సాయంకాలమయింది, చీకటిపడింది. అర్ధరాత్రి అయింది. నారాయణ ఇంటికి రాలేదు. సీత హృదయం దుఃఖంతో బ్రద్దలు కాజొచ్చింది.

కాలప్రవాహంలో ఒక రోజు గడిచింది. క్రమంగా వారాలు, నెలలు, దాటిపోయినై. గుబులు, గుబులుగా సీత రాత్రిళ్లు లేచి తమ్ముణ్ణి తలచుకొని ఏడ్చేది. ఏ పని చెయ్యబోయినా, నారాయణ తనకొంగుపట్టుకొని వెనకాలేఉన్నాడని భ్రమతో, పదే పదే తృళ్లిపడి వెనక్కు తిరిగి చూస్తూ ఉండేది. మరుక్షణంలో కనపడక నిరాశతో క్రుగ్గిపోతూ కన్నీళ్లు కార్చేది. నారాయణ దూరమైనా సన్న బాధలో సీతకు, కూతురు "శాంతి" మీద క్రితం గల ప్రేమ, అనురాగాలుకూడ సన్నగిల జొచ్చాయి. నారాయణ ఆ ఇల్లు వొదిలిపెట్టడానికి కొంత "శాంతి"కూడ కారకురాలని ఆమెమనస్సులో ఉంది. రెండు మూడుసార్లు నారాయణ తలుపుకు వచ్చి ఏడుస్తూ "శాంతి, పుట్టకపోయి నా బాగుండేది." అనుకొన్నది సీత.

"భగవంతుడా! నాబిడ్డని నాకు దూరం చేశావా? ఈ జీవితంలో అన్నీ శూన్యమనే ఒకప్పుడు నిరాశతో కృంగిపోతూ, మొండిగా, మోడుగా బ్రతకటం అలవాటుచేసుకొన్నాను. ఇహ యీ నూరేళ్ల జీవితంలో ఆశ, వెలుగు అనేవి లేవనుకొన్నాను. అలాగే బ్రతక నివ్వక పోయావేం? మళ్లీ నారాయుణ్ణి నాదగ్గరకు ఎందుకు చేర్చావ్? శూన్యహృదయంలో నా నారాయుడిచేత మళ్లీ జ్యోతిని ఎందుకు వెలిగింపజేశావ్? మళ్లీ శాంతిగా అలా అన్నా బ్రతకనివ్వలేక పోయావేం? వాణ్ణి వొళ్లో పెట్టుకొని హృదయానికి హత్తుకొని ఎన్నో కలలు కన్నాను. నా జీవితానికి యీ విశాలవిశ్వంలో నా తమ్ముడు—కాదు, నాబిడ్డ నారాయణ ఒక్కడే ఆధారమని, వాడి చేతుల్లోనే, వాడి కళ్లల్లోకి చూస్తూనే, శాంతిగా యీ జీవితాన్ని చాలిద్దామనుకొన్నాను. ఆఖరక్షణాల్లో అయినా నేనీ ప్రపంచాన్ని ఆనందంతో శాంతిగా వీడిపోవటం నీ కిష్టంలేదా? ఈ దౌర్భాగ్య జీవి జీవితపు ఆద్యంతాలు యిలా విషాదాంతంతోనే ముగియాలా? హృదయంలో సంతానాపేక్ష నశించి, విరక్తిగాఉన్న సమయంలో మళ్లీ "శాంతి"ని ఎందుకు ప్రసాదించావ్? "శాంతి" వల్ల శాంతి ఏర్పడకపోగా, ప్రబల అశాంతే జీవితానికి ఏర్పడ్డది. పైగా ఇప్పుడు దాన్ని అన్ని విధాల ఆడపిల్ల, సమర్థించి ఒక అయ్యచేతిలో పెట్టాలి? మళ్లీ దాని జీవితాన్ని గురించి ఆందోళన..."ఈ విధపు మానసిక వేదనతో సీత మనిషి నీరసించి పోసాగింది. ఎప్పుడు ఆమెముఖంలోకి చూచినా కనుకొలకుల్లో నీరు చెక్కిళ్లపై కన్నీరు ప్రవహించి, అవి శాశ్వతంగా ఏర్పరచుకొన్న చారలు, మన హృదయాలను దహించేందుకు సిద్ధంగా ఉంటై.

మేనమామ ఇల్లు వొదలి పోవటం పసకొండేండ్ల "శాంతి" హృదయానికి కూడ ఎంతో దెబ్బకొట్టింది. వెనకటి లాగ ఆడుకోవాలనిగాని, పాడుకోవా లనిగాని బుద్ధి పుట్టదు. అన్నానికి వెళ్లితే, ప్రక్కన ఎవ్వరూ కనబడేవారే కాదు. అదివరకు సరసన కూర్చొని మేనమామ కబుర్లు చెబుతూ, ఎంతో ఆనందంతో ఉత్సాహంగా అన్నం తినేది. 'శాంతి'కి ఇప్పుడల్లాంటి మధుర అనుభవాలు లేవు. మామయ్యలేని కొరత ఒకటి, ఇంట్లో అమ్మ మామయ్యకోసరం కుమిలిపోతూ ఉండటం ఒకటి; ఇవి రెండూ ఆ పసిహృదయానికి తీరని వ్యధను కలిగించాయి.

మొదట్లో సీత భర్తకు బావమరది ఇల్లు విడచి వెళ్లాడనే బాధే లేకపోయింది. వాడి ఊసు, పేరు తలవకూడ దనుకొన్నాడు. కానీ క్రమేణా భార్య, కూతురు నిర్జీవంగా అహోరాత్రాలు, తన కళ్లయెదుట అలా కుమిలిపోవటం చూచి, ఆయనకూడ బాధపడ మొదలుపెట్టాడు. ఎప్పుడైతే ఆయన హృదయంలో బాధ రేకెత్తిందో, తాను, తన ప్రవర్తనే కొంతి భార్యయొక్క యీ విషాద జీవితానికి కారణ మనే సంగతి గ్రహించాడు. ఆయనలో క్రమంగా భార్య సీతపట్ల సానుభూతి ఏర్పడ మొదలు పెట్టింది.

నారాయణకు పుస్తకాలు, పత్రికలు చదవటంలోగల రుచిని చూపించింది అక్క సీత. ఆ రుచి అనుభవించడానికి అలవాటు పడ్డాక, నారాయణ కనపడ్డపత్రికల్లా, పుస్తకమల్లా తెచ్చి అక్క దగ్గర కూర్చొని చదివి, ఆయా కథల్లో వ్యాసాల్లో నాటకాల్లో, ఆయా పాత్రలు అనుభవించిన అనుభవాలను, ఇద్దరూ ఏకరవు పెటుకొని విషాదాంతమైతే ఏడ్చి, సుఖాంతమైతే ఆనందంతో నవ్వుకొని పుస్తకాలు ముడి చేసేవాళ్లు. అలా నారాయణ సేకరించిన పుస్తకాలు, పత్రికలూ, రెండు అలమరాలు నిండి ఉన్నాయి. అందులో ఒక్కటీ నారాయణ పట్టుకెళ్లలేదు. ఒక రోజున ఆ అలమరాలు తీసి, చిందరవందరగా ధూళితో నిండి ఉన్న పుస్తకాలు దులుపుతూ ఉంటే, సీతకు, ఆ పుస్తకాలమధ్య నిరాశ్రయుడై, దిక్కులేక దీనంగా తనకోసరం ఎదురు చూస్తున్నట్లుగా నారాయణ కనుపించాడు. ఆమెహృదయంలోని దుఃఖభాండం పగిలింది. కన్నీరు వరదలై పారింది. 'శాంతి' పుట్టకముందు, నారాయణ ఒంటరిగా తన చేతుల్లో పెరుగుతున్న రోజుల్లో ఏ ఒక గంటన్నా, అవసరం కొద్దీ నారాయణ్ణి వంటరిగా ఇంటిదగ్గర వొదిలేసి వెళ్తే, మళ్లీ తను తిరిగి వచ్చేటప్పటికె కన్నీళ్లతో ఎలా ప్రత్యక్షమయ్యేవాడో ఆ దృశ్యాలన్నీ కళ్లల్లో మెదిలి సీత ముఖం రెండు చేతులతో కప్పుకొని భోరున వెక్కి, వెక్కి ఏడుస్తూ కూర్చుంది.

పుస్తకాల మధ్య కూర్చొని యీ స్థితిలో దుఃఖసముద్రంలో మున్కలువేస్తున్న సీతను భర్త చూచాడు. అప్పుడప్పుడే క్రమంగా ఆయన హృదయంలో ఏర్పడుతూ ఉన్న సానుభూతి ఆ రోజు పైకి ఉబికింది. ఉండబట్టలేక పోయాడు. క్షణంలో భార్యదగ్గరకు వెళ్లి ఎంతో చనువుతో, గాఢతతో ఆమెకన్నీళ్లు తుడుస్తూ "క్షమించు. జీవితంలో ఏఒక్కరోజూ ఇంతవరకూ నిన్నూ, నీ కష్టాల్నీ, నీ హృదయాన్నీ గుర్తించలేకపోయాను. సానుభూతిగా పలుకరించనైనా పలుకరించ లేక పొయ్యాను. నిన్ను ఇన్నిసంవత్సరాలు ఉసూరుపెట్టి, ఏడ్పించిన దానికి ప్రతిఫలంగా నాకు శిక్ష తప్పదు." అని భర్త పశ్చాత్తాపంతో కన్నీరు కారుస్తూ ఉంటే సీత హృదయంలో అంత దుఃఖంలోనూ, ఏదో తెలియని ఆనందానుభూతి కలిగింది. తన భర్త హృదయశూన్యుడు కాడనీ, ఆ హృదయంలోకూడ ఎక్కడో మానవజ్యోతి ఆరకుండానే వెలుగుతూ, ఇంతకాలం మరుగున పడి ఉన్నదని, ఇప్పటికి దాని కాంతి కిరణాలు పైకి వచ్చాయని గుర్తించి సంతోషించింది.

ఆనాటినుండీ సీత కొంత భర్త సానుభూతితో, తన హృదయభారాన్ని తగ్గించుకో మొదలుపెట్టింది.

కాలప్రవాహంలో నాలుగు సంవత్సరాలు దొర్లిపోయాయి. "శాంతి" పెద్దపిల్ల అయ్యింది. నారాయణ మళ్లీ సీతకు దృష్టిలో అహోరాత్రాలు కనబడసాగాడు. "ఎక్కడున్నాడో? ఎలా ఉన్నాడో? ఒక్కసారి నా గడపలోకి రాకూడదా?" ఈ నిరీక్షణతోనే ఆమె జీవిస్తూ ఉంది.

* * *

బావమాటలు చాటునుండీ విన్న నారాయణ, ఆత్మాభిమానం నిలుపుకోవా లనే పట్టుదలతో అక్క అనురాగానికిగూడ దూరమై, ఇల్లు వదలి పెట్టి వెళ్లాడు. రెండురోజులు రాత్రిళ్లు నడుస్తూ, పగలు చాటుగా విశ్రాంతి తీసుకొంటూ, నలభై మైళ్ల దూరంలో ఉన్న నెల్లూరు చేరాడు. అక్కడ ఒక అభ్రకపుగనిలో నెలకు పదిహేను రూపాయిల జీతంమీద, అభ్రకపురేకులు చీల్చే పనికి కుదిరాడు.

పదిహేనురోజులు చేసేటప్పటికే ఆ పని విసుగుపుట్టింది. మానేద్దామనుకొన్నాడు. మానేసి మళ్లీ తాను చెయ్యగలపని ఏమిటో, ఎవరిఆశ్రయంలోకి వెళ్లాలో తోచలేదు. బలవంతంగా మనస్సును సమాధానపరచి మరో పదిహేనురోజులు పనిచేశాడు. ఆ నెలకు పదిహేనురూపాయిలు జీతం ఇచ్చారు. ఆ జీతపుడబ్బులతో పట్నం చేరాడు. నారాయణకు అక్కసీత అలవాటుచేసిన పుస్తక కాలక్షేపం బాగా కొరవడిపోయి, ఏ పుస్తకాల షాపులోనన్నా, ప్రెస్‌లోనన్నా పనికి కుదిరితే, రోజు మొత్తంమీద ఒక అరగంటన్నా, ఏపుస్తకంతోనైనా, పత్రికతోనైనా కాలక్షేపం చెయ్యటానికి వీలవుతుందేమో ననుకొన్నాడు. హృదయంలో పొడసూపిన యీ కోరిక బలవత్తరమై, పుస్తకాలషాపుల చుట్టూ తిరిగాడు. ఎక్కడా ఖాళీ దొరకలేదు. ఎవ్వరూ అతణ్ణి పనిలోకి తీసుకోలేదు. పట్నంలో దిగేటప్పటికి జేబులో ఉన్న పది రూపాయిలూ, వారంరోజుల్లో హరించిపోయాయి. బజారుపంపులదగ్గర దాహం తీర్చుకొంటూ, సముద్రపువొడ్డున నకనకలాడుతూ రెండురోజులు దుర్భరంగా కాలం గడిపాడు. ఈ రెండురోజులూ, అక్కసీత బాహువుల్లో అనుభవించిన పదహారేళ్ల జీవితం, కళ్లల్లో మెదలసాగింది. "మళ్లీ అక్కవాకిట్లోకి వెళ్దామా!" అని ఆలోచన వచ్చింది. అభిమానం మనస్సుని పీకింది. "తీరా వెళ్తే, బావ ఏమంటాడో? లోకమేమంటుందో? వాటికన్నా ఈ గ్రుక్కెడు ప్రాణాలు ఇక్కడ వదిలితే యేం?" అనుకొని, ఆ ప్రయత్నం, ఆలోచనలూ మానుకొన్నాడు.

నారాయణ మర్నాడు మళ్లీ పత్రికాఫీసుల చుట్టూత, ప్రెస్సుల చుట్టూ తతిరిగాడు. లాభం లేకపోయింది నిరాశ చేసుకొన్నాడు. ఇహ ఏ పని అయినాసరే కడుపునింపుకోవటానికి చెయ్యాల్సిందే ననుకొన్నాడు. ప్రపంచమంతా బ్రతుకుకోసం బానిసత్వంచేస్తున్నప్పుడు, తానుమాత్రం తలవొగ్గక తప్పేదేముంది? ఈఆలోచనతో నడుస్తున్న నారాయణకు "శిల్పవిద్యాపీఠం" అన్న అక్షరాలుగల బోర్డు కనుపించింది. అతని మనస్సులో ఏదో ఆశాజ్యోతి తళుక్కుమని మెరసి మాయమయింది. ఆ మందిరపు బయటి గేటు త్రోసుకొంటూ నారాయణ లోపలికి వెళ్లాడు. అక్కడ రక, రకాల సిమెంటు లోహపు విగ్రహాలు, తయారు చేయబడుతున్నాయి. ఒకొక్కవిగ్రహందగ్గర ఇద్దరు, ముగ్గురు మెరుగులు దిద్దుతూ, వన్నెలుదిద్దుతూ ఉన్నారు. వీరందర్నీ పరిశీలిస్తూ, శిల్పాచార్యులు అటూ, ఇటూ తిరుగుతూ, వారు చేస్తున్నపనులలో, లోటుపాట్లు చెప్పి, సరిదిద్దుతూ ఉన్నారు. నారాయణ వెళ్లి ఎంతోసేపు ఆవిగ్రహాలనూ, పనివాళ్లనూ, నేర్చుకొంటున్న శిష్యకోటినీ, ఆచార్యునీ చూస్తూ నిలబడ్డాడు. నారాయణకు ఆ వాతావరణం ఎంతో ఆనందాన్ని అతనిలో నిద్రాణమైయున్న జీవశక్తిని, పునర్జీవింప చేయగలిగిందిగా కనుపించింది. శిల్పాచార్యులు, విగ్రహాలవంక ఏకదీక్షతో చూస్తున్న నారాయణ్ణి సమీపించి "ఎవరు మీరు?" అన్నారు. "ఎవరు మీరు?" అంత గౌరవంగా, ఆప్యాయతతో తన్ను ఇంతవరకూ అక్కసీతను వొదిలిపెట్టివచ్చాక, ఈ లోకంలో పలుకరించినవాళ్ళే లేరు. అతని వదనంలో ఆశారేఖలు, ఆనందజ్యోతులు వెల్లి విరిశాయి. కష్టాలతో కృంగిపోయిన ఆ మానవుడి ముఖంలో అల్లాంటి తేజస్సు ఒక్కసారి గా చూడగానే శిల్పాచార్యుల హృదయంలో అతనిపై ఏదో తెలియని సానుభూతి, అనురాగపు బీజము పడింది. మళ్లీ "ఎవరు మీరు?..." అని శిల్పాచార్యులు వెనకటికన్నా ఎక్కువ మృదువుగా అడిగారు. నారాయణహృదయం సమాధానంకోసరం వెతికింది. ఏం చెప్పాలో అర్థం కాలేదు. చివరకు, లేని ఓపికతో "బాబూ తల్లిదండ్రులకు చిన్నతనంలోనేదూరమైన వాణ్ణి అక్క అనురాగపు ఛాయల్లో ఇంతవరకు శాంతిగా బ్రతికాను. కానీ కాలశాపం బలవత్తరమై, విషమపరిస్థితులను కల్పించి, అక్కనుండీ దూరంగా లాక్కొచ్చింది. ప్రస్తుతం ఆశ్రయదాతకోసరం వెతుక్కొంటూ వచ్చాను. ఈ 'శిల్పవిద్యాపీఠ' ఆవరణంలో మీ పాదాల దగ్గర ఇంత స్థాన మిప్పిస్తే కృతజ్ఞతతో బ్రతుకుతాను." అని నారాయణ దీనంగా శిల్పాచార్యుల ముఖంలోకి చూచాడు. నారాయణదృక్కులు ఆచార్యుల హృదయాన్ని కలిచివేశాయి. అతని స్థితిని చూచి "స్థానం లేదు. ఫో" అనటానికి శిల్పాచార్యులకు నోరు రాలేదు. కొంతసేపు ఆలోచించి "సరే! ఇక్కడే ఉండు. పని నేర్పుతాను" అన్నారు. నారాయణచెవులకు, శిల్పాచార్యుని మాటలు అమృతవాక్కులుగా వినిపించాయి.

కష్టంలో, నిరాశ్రయుడై మానవుడు కాళ్ల దగ్గరకు వచ్చి నీడకోసం ప్రార్థిస్తే, ఆ ప్రార్థనకు ప్రతిగా సానుభూతిమాపిన మానవహృదయానికి జీవితం అంకితం చెయ్యటం, వ్యక్తిత్వం, కృతజ్ఞతాభావం, విశ్వాసం గల మానవధర్మం. ఆ ధర్మాన్ని గుర్తెరిగే నారాయణ అనురాగ

మూర్తియైన గురుదేవుల పాదాలు తాకి తన కృతజ్ఞతాభావాన్ని భక్తిని ప్రదర్శించాడు.

అతని ప్రవర్తన శిల్పాచార్యుల హృదయానికి పూర్తి సంతుష్టి నిచ్చింది.

ఆ రోజునుండీ నారాయణ శిల్పవిద్యాపీఠ మందిరంలో గురుదేవుల కరుణారసంలో, శిల్ప విద్య నభ్యసిస్తూ ఉన్నాడు.

* * *

మూడుసంవత్సరాల కాలచక్రం గిర, గిరా తిరిగిపోయింది. ఆ సంవత్సరం, ఉగాదికి, తెలుగునాడులో ప్రసిద్ధి కెక్కి వన్నెగాంచిన విజయవాడ పట్టణంలో ప్రత్యేక కళాప్రదర్శనం ఏర్పాటు చేయబడింది. ప్రదర్శన నిర్వాహకులు దక్షిణభారతంలోగల శిల్పులకూ, చిత్రకారులకూ, తమ, తమ ఉత్తమ కళాసృష్టులను పంపవలసిందిగా ఆహ్వానాలు పంపారు. శిల్పవిద్యాపీఠ గురుదేవులకు గూడ ఆహ్వానం వచ్చింది. వారు ఆ ఆహ్వానాన్ని నారాయణ్ణి పిలిచి చూపించి ఒక ఉత్తమ కళాశిల్పాన్ని, అతని సొంత ఊహ, ప్రజ్ఞలను యిమిడ్చి తయారు చెయ్యవలసిందిగా ప్రోత్సహించారు.

నా రా య ణ ఎంతో ఆలోచించాడు. "ఎ లా త యా రు చె య్యా లో? ఏ ం త య్యా రు చె య్యా లో?" అని. అర్థం కాలేదు. ఆరాత్రి మామూలుగా, నిద్రకు వెళ్ళే ముందు అక్కసీతను స్మృ తి లో కి తె చ్చు కొన్నాడు. అక్క తన ఎదటున్నట్టే భావించి, తన మనస్సులోని సమస్యను ఆమెముందు పెట్టి ఆచనలో మునిగాడు. అక్క సమక్షంలో గడచిన పదహారుసంవత్సరాల్లు, మళ్ళీ ఒక్కసారి గిర్రున తిరిగాయి. ఆరాత్రి స్వప్నంలో కూడ అక్కనే చూచాడు. "ఏడుస్తున్న తన్ను అక్క ఎంతో అనురాగంతో హృదయానికి హత్తుకొని, ఆ మెదివ్యహస్తంతో వెన్ను నిమురుతున్నట్టుగా" దృశ్యం కనుపించింది. మరునాడు నారాయణ ఆ దృశ్యాన్నే తన ప్రజ్ఞతో శిల్పానికి వస్తువుగా తీసు కొ ని, క ష్ట ప డి పూ ర్తి చేశాడు. శిల్పాచార్యు లు శి ష్యు ని ది వ్య హ స్తంలో గలకళాప్రజ్ఞకు అచ్చెరువుపొందారు. "తన శిష్యుడు నారాయణ తనకన్నా శిల్పంలో సిద్ధహస్తుడు," అనుకొన్నాడు శిల్పాచార్యులు. శిల్పంక్రింద చెక్కబడ్డ అక్షరాలు చదువుతూ ఉంటే నారాయణహృదయంలో అక్కపట్ల ఎంత ఉన్నతస్థానం ఉందో శిల్పాచార్యులు గ్రహించారు.

పదే పదే ఆ అక్షరాలు చదివారు—"అనురాగమూర్తులు"; "అక్కాతమ్ముళ్లు" అని.

గురుదేవుల ఆజ్ఞ శిరసా వహించి, నారాయణ శిల్పాన్ని ప్రదర్శనకు, విజయవాడకు పంపించాడు. తండోపతండములుగ, ఆ ఉగాది ప్రత్యేకకళాప్రదర్శనం చూడటానికి ప్రేక్షకులు తీర్థప్రజవలె వచ్చారు. వారంరోజులూ ప్రదర్శనంలో ఏగంటలో చూచినా, నారాయణహస్తంతో తయారైన కళామూర్తిచుట్టూ ప్రజలు త్రొక్కులాడుతూనే ఉన్నారు.

ప్రతివారినోట "అ ను రా గ మూ ర్తు లు." "అక్కాతమ్ముళ్లు" అన్నమాటలే ప్రతిధ్వనించసాగాయి.

దక్షిణభారతంలో కెల్ల నారాయణ సిద్ధహస్తుడై, ప్రజాహృదయముల చూరగొన్న కళాస్రష్ట అని పేరు వచ్చింది. ప్రదర్శన నిర్వాహకులు నారాయణను ప్రత్యేకముగ విజయవాడకు ఆహ్వానించి సన్మానము జేయ అనుమతి కోరిరి. నారాయణ తన గురుదేవులకు ఆ స న్మా న ము చేయవలసిందిగా వారిని కోరెను. ప్ర ద ర్శ న నిర్వాహకులు ఉభయులకు కలిపి నారాయణ అనుమతితో సన్మానించిరి. శిల్పాచార్యులు శిష్యుని భ క్తి, తా త్ప ర్యా ల కు అ చ్చె రు వొందిరి.

ఆరుమాసములు గడిచిపోయాయి.

శిల్పాచార్యులు వ్యాధిగ్రస్తులయి మంచం పట్టిరి. నారాయణ అహోరాత్రాలు గురుదేవుల మంచాన్ని వదలకుండా సేవ చేశాడు. కానీ గురుదేవులకు స్వాస్థ్యము కలుగలేదు.

అంత్యఘడియల్లో శిల్పాచార్యులు నారాయణ్ణి దగ్గరికి పిలిచి "నారాయణ్! ఈ శిల్ప విద్యాపీఠాన్ని నీ చేతుల్లో పెట్టి పోతున్నాను. దీన్ని సర్వవిధాల పో షిం చి, అభివృద్ధిలోకి తెచ్చి, భారతీయసంస్కృతి, విజ్ఞానాలకు, నెలవైన శిల్ప విద్యాపీఠంగా తర తరాల శాశ్వతంగా ఉండేట్టు కృషి చెయ్యి. మరోకోరిక—" అని శిల్పాచార్యులు మాట్లాడలేక ఆపారు.

"గురుదేవ్! ఏమి టది?" అన్నాడు నారాయణ ఆతృతతో ఆయనకన్నుల్లోకి చూస్తూను.

"నువ్వు, ఒక ఇంటివాడివి కావాలి. జీవితంలో మనిషికి, మనిషి అండ ఎప్పుడూ అవసరం. నా యీ కోరిక తీరుస్తానని..."ఆ పైన మాట్లాడకుండానే, నారాయణ్ణి వాగ్దానం చెయ్యమన్నట్లుగా, శిల్పాచార్యులు చెయ్యి చాచారు. నారాయణ ఆ పరిస్థితుల్లో ఏం చెయ్యటానికీ తోచక, "అలాగే" అన్నట్లు తల ఊపుతూ, గురువుచేతుల్లో తన హస్తాన్ని ఉంచాడు. శిల్పాచార్యుడు తనచేయెత్తి, నారాయణతలమీద పెట్టి, ఆశీర్వదిస్తున్నట్లుగా నిమిరాడు.

తరువాత రెం డు గ ం ట ల్లో శి ల్పా చార్యులు దీర్ఘనిశ్వాసంతో, ప్రియశిష్యుడైన నారాయణ వొళ్లో పడుకొని కళ్లు మూశారు. అనురాగమూర్తులైన గురుదేవుల హృదయంపై నారాయణ గుండె పగలగొట్టుకొంటూ ఏడుస్తున్నాడు.

* * *

తమ్ముడికోసరం నిరీక్షిస్తున్న సీత "ఇహ, లాభం లేదు. మళ్లీ ఈ జన్మలో తన నారాయణ తనకు కనిపించడు." అని నిరాశతోనే కృంగుతూ బ్రతుకుతూంది. మనశ్శాంతికోసరం "శాంతి" చేత అప్పుడప్పుడూ ఏవైనా పుస్తకాలు, పత్రికలూ చదివిస్తూ, వింటూ కూర్చునేది. "శాంతి" ఎంతబాగా చదివినా, విని తల్లి సీత తృప్తిపడలేక పొయ్యేది. ఒకొక్క భావం, ఒకొక్క సన్నివేశం, ఒకొక్క రసానుభూతి, ఒకొక్క నీతి దృక్పథం, ఆయా రచనలలో వింటూ ఉంటే, "అబ్బ! మా నారాయణే ఉంటే ఎంత నిశితంగా విడమర్చి చెప్పేవాడు!" అనుకొనేది సీత. "భగవంతుడు వా డి కి వయస్సుకు మించిన మేధస్సు, విజ్ఞానం, పరిశీలనా దృక్పథం, సంస్కారం, వివేకం, వి శా ల హృదయం,.. " అని తమ్ముణ్ణిగురించి ఆలోచిస్తూ ఉండేది. ఆ ఆలోచనల్లో మునిగిపోయినప్పుడు తన ముఖాన్ని, విషాద ఛా య లు అలము కొన్నప్పుడూ నారాయణ ప్రత్యక్షమై తన కన్నీళ్లు తుడుస్తున్నట్లూ, తన చుబుకాన్ని బట్టుకొని బ్రతిమాలుతూ—

"అక్కా! ఎందుకే ఎ ప్ప డూ అల్లా ఉంటావ్? ఏడుస్తూ ఎప్పుడూ కాలం గడపగలమా? ధైర్యం వహించద్దూ!" అని కర్తవ్యాన్ని బోధిస్తున్నట్లుగా ఓదారుస్తున్నట్లుగా, సీత గత అనుభూతిని స్మృతిపథంలోకి తెచ్చుకొని కొంత దుఃఖాన్ని దిగమ్రింగుకొంటూ ఉండేది.

తమ్ముడు ఇల్లు విడచివెళ్లిన ఈ నా లు గు సంవత్సరాల్లోనూ, సీత ఎన్నో సంవత్సరాలు గడచిన వృద్ధాప్యస్థితిలోకి దిగజారిపోయింది మనిషి. శరీరపటుత్వం సన్నగిల్లింది. వొంట్లో ఓపిక బొత్తిగా తగ్గిపోయింది. ఎముకలప్రోగు, అస్థిపంజరాకారంలాగ మనిషి తయారయింది.

సీత యీ స్థితిలో జీవిస్తూ ఉండగా చూడటం ఆమె భర్తకు కొంచం కష్ట మనిపించింది; ఆలోచించాడు. ఒకవేళ "శాంతి"కి పెళ్లి చేస్తే, అల్లుడు వస్తే, క్రొత్త వాళ్లరాక పోకముచ్చటల్లో ఒడి కొంతకాలానికి మనస్సు కుదుట పరచుకొంటుందని ఆలోచించాడు.

ఒకరాత్రి భోజనా లయ్యాక సీతను పిలిచి భర్త ఇలా అన్నాడు:

"అమ్మాయికి, పెళ్లిచేసేద్దామనిఉంది. అల్లుడు వచ్చి, వాళ్లిద్దరన్నా క్రొత్త మన కళ్లముందర అటూ, ఇటూ తిరుగుతూఉంటే కొంత కాలక్షేపం జరిగిపోతుం దేమో! ఏమంటావ్?" అన్నాడు మృదువుగా.

సీత అప్రయత్నంగా నవ్వింది. మళ్లీ వెంటనే ముఖం ముడుచుకుపోయింది.

"ఊ... చెప్పు, నీయిష్టం లేకుండా "శాంతి"కి పెళ్ళి చెయ్యను." అన్నాడు. ఈ మాటలు వింటూన్నప్పుడు సీతకు ఒకనాడు తనభర్త తన తమ్ముడి పెళ్లివిషయంలో ఎంత కఠినంగా శాశిస్తున్నట్లు మాట్లాడిందీ గుర్తు కొ చ్చిం ది. ఆనాడు తన భర్త అన్న ఆ మాటలే తన ముద్దుల తమ్ముణ్ణి తననుండీ వేరుచేశాయి. ఈ ఆలోచన మెదలగానే దుఃఖం పై కుబికింది. సీత భోరున ఏడవటం సాగించింది. ఆమెభర్తకూడ ఇది గ్రహించి ఓదార్చాడు.

"ఎప్పటికైనా నీయిష్టంమీదే "శాంతి"కి పెళ్ళిచేస్తాను." అని సీతచేతిలో చెయ్యివేసి వాగ్దానం చేశాడు భర్త.

"అసలు సంబంధాలు విచారిస్తూ ఉండండి. మంచిది, అనుకూలంగా ఉన్నది జతపడితే ముడిపెడదాం" అందిసీత నిస్పృహగా.

"సరే!" అన్నాడు.

తరువాత వారంరోజులు గడిచింది. సీతకు జ్వరం తగిలింది. తెలియకుండా పదిలంఘనాలు జరిగినై. భర్త ఎంతో శ్రద్ధతో వైద్యం చేయిస్తున్నాడు. 'శాంతి' తల్లిమంచాన్ని వొదలకుండా సేవ చేస్తూనే ఉంది. క్రమంగా సీత రోజూ రాత్రిళ్లు తమ్ముణ్ణి "నారాయణా! నా రా య ణా! బాబూ! రావా, కనుపించవా!..." అని తలచుకొని ఏడుస్తూనే స్మృతి తప్పి పడిపో మొదలుపెట్టింది.

ఒకరోజు భర్త దగ్గర కూర్చొని విసురుతూ ఉండగా "నారాయణ్ణి వెతికించరూ? ఒక్కసారి రప్పించి చూపించరూ?" అని ఎంతో దీనంగా బ్రతిమాలి ఏడ్చింది సీత.

సీతకోరిక ఎలా తీర్చాలో అర్థం కాలేదు భర్తకు. "అసలు బ్రతికున్నాడో లేదో? ఉంటే ఎక్క డున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో?తన కెట్లా తెలుస్తుంది?" ఎన్నో విధాల ఆలోచించాడు. ఆ సాయంత్రం మామూలుగా వెళ్లే అలవాటు చొప్పున రచ్చబండమీదకు వెళ్లాడు. అక్కడ వాళ్లంతా విజయవాడలో ఆ క్రిందటి రోజుతో ముగిసిన దక్షిణభారత కళాప్రదర్శనాన్ని గురించి చెప్పుకొంటున్నారు. అందులో ప్రత్యక్షంగా వెళ్లి చూచొచ్చినవాళ్లు చెబుతున్న మాటల్ని అంతా శ్రద్ధగా వింటూ కూర్చున్నారు. నా రా య ణ పేరు, అతడు తయారుచేసిన శిల్పాన్ని గురించి, మరి, మరీ వ్యాఖ్యానించారు. "నారాయణ" అన్న పేరు వినగానే, సీత భర్తకు తన బావమరది నారాయణ స్మృతిలోకి వచ్చాడు. "వాడేనేమో!" అని ఒక భావం హృదయంలో మెదిలింది. మళ్లీ వెంటనే "ఛా! ఎందు కవుతుంది. వాడంతటి వాడు ఎట్లా అవుతాడు? వాణ్ణి దగ్గరకు తీసి, ఆ విద్య నేర్పాల్సిన అ వ స రం ఎవరి కున్నది? ఏమయి పొయ్యాడో, పాపం!" అనుకొన్నాడు. కానీ ఉండబట్టలేక వెళ్లి ఆ విషయాలు, సీతకు చెప్పాడు భర్త.

"కనుక్కోరూ!" అంది సీత ఎంతో దీనంగా, ఆశతో భర్తముఖంలోకి చూస్తూను.

"పిచ్చిదాన.. వా డంతటివా డవుతాడా?" అన్నాడు.

"మీకు వాడంటే మొదట్నుంచీ ఇంతే భావం.. వాడి అంతస్సు అర్థంచేసుకోవా లంటే మన కున్న సంస్కారం చాలదేమో నంటాను." అని ముఖం అవతలప్రక్కకు త్రిప్పుకొని ఏడవటం మొదలుపెట్టింది సీత.

సీత స్థితి భర్తకు జాలి కలిగించింది. మరునాడే విజయవాడకు వెళ్లి శిల్పి నారాయణ ఎక్కడుం డేది, ఎవరైంది కనుక్కొంటానని భర్త వాగ్దానం చేసినమీదట సీతమనస్సు కొంత స్థిమితపడ్డది.

భార్యకు చేసిన వాగ్దానం ప్రకారం సీత భర్త మర్రోజే విజయవాడకు బయలుదేరి వెళ్లి, క్రితం కళాప్రదర్శనం నిర్వహించిన, సంఘ కార్యదర్శి ఇంటికి వెళ్లి, శిల్పినారాయణ విషయమై, వాకబుచేశాడు. ప్రదర్శన నిర్వాహక సంఘ కార్యదర్శి చెప్పిన మాటలు,వర్ణననుబట్టిచూస్తే, ఎక్కడో పట్నంలో "శిల్పవిద్యాపీఠం" అని ప్రసిద్ధిగాంచిన గొప్ప కళాకేంద్రమున్న దనీ, దాని శిల్పాచార్యులు గూడ ఎంతో వయస్సుగలవా రనీ, ఎంతో అనుభవమూ, మేధాశక్తి గల ఆయన ప్రియశిష్యుడు "నారాయణ" అనే ఆయన ఆ శిల్పాన్ని నిర్మించాడనీ, తను తన బావమరిదిగా ఎంచే నారాయణకూ, దక్షిణ భారతంలో సిద్ధహస్తుడైన శిల్పిగా ఎంచబడే నారాయణకూ సంబంధం లే దన్నట్లుగాను" తేలింది.

సీత భర్త నిరాశచేసుకొని ఇంటికి వచ్చి ఆ విషయాలను భార్యకు చెప్పి కొంత ఓదార్చాడు. సీత తమ్ముణ్ణిచూచే భాగ్యం ఇహ లేదని నిరాశచేసుకొని, మంచంలో బడి మ్రగ్గుతూ ఉంది.అలాగే ఆరుమాసాలు గడిచిపొయ్యాయి.

మంచంబట్టిన తరువాత సీత ఎన్నడూ "శాంతి"ని పిలిచి పుస్తకంతీసి చదవమని అడిగి ఎరుగదు. ఆరోజు ఎందుకో సీతకు ఏదైనా చదివితే, వినా లనిపించి "శాంతి"ని పిలిచి "అమ్మా! ఏదైనా చదువు" అంది.

శాంతి "ఏం? చదవమంటావమ్మా?" అని తల్లిముఖంలోకి దీనంగా చూస్తూ అడిగింది.

"నీ యిష్టం."

శాంతి లేచివెళ్లి పాత భారతిసంచిక తీసుకొచ్చి అటూ, ఇటూ తిరగేసింది. దానిలో ఒక చోట "శిల్ప విద్యాపీఠం" అనే శీర్షికతో ఒక వ్యాసం కనుపించింది. శీర్షికక్రింద, "ప్రాచీన భారతీయ విజ్ఞాన, కళాసంపత్తులకు ప్రాతినిధ్యంగా నిలబడి దక్షిణభారతంలో సేవచేస్తున్న ఏకైకకళానిలయం. పీఠస్థాపన, కృషి వివరాలు"అని ఉంది. "శాంతి" ఈ మాటలు చదువుతూ, ప్రక్కపుటలోని బొమ్మవంక చూచి ఒక్కసారిగ, దెబ్బతిన్నట్లుగా ఆగిపోయింది.

సీత, కూతురుముఖంలోకి చూస్తూ "ఆపావేం? చదువమ్మా!" అంది.

"అమ్మా! ఇటు చూడు. ఇదిగో ఈ బొమ్మ..." అంటూ ఆతురతతో ఆ ఫొటో చూపించింది. ఆ ఫొటోలో దృశ్యం చూచి సీత రెండుచేతులతో ముఖం కప్పుకొని భోరున ఏడ్చి, స్మృతి తప్పి పడిపోయింది. అరగంటకు తెలివి వచ్చాక మళ్లీ ఆ బొమ్మను చూస్తూ "నేను, నా నారాయణ, నేను నా నారాయణ." అంది.

శాంతి ఆ బొమ్మక్రింద అచ్చయివున్న అక్షరాలు ఇలా చదివింది. "అనురాగమూర్తులు, అక్కాతమ్ముళ్లు. ఉగాదికి విజయవాడ పట్టణంలో జరిగిన దక్షిణభారత కళా ప్రదర్శనంలో మేటిగా ఎన్నుకోబడ్డ ఉత్తమశిల్పం. కళాస్రష్ట: నారాయణ, శిల్పవిద్యాపీఠం, మదరాసు."

"నా నారాయణే, నా నారాయణే! వాడు మరుస్తాడా అక్కని? ఎక్కడున్నా, ఏపని చేస్తున్నా నాహృదయసీమలో వాడు, వాడి హృదయకుహరంలో నేను......ఆ వాడే, వాడే.. శాంతీ, శాంతీ, వెళ్లమనవే మీ నా

NEW CONSIGNMENT
All watches of high class swiss craftmanship, and fitted with plastic band EACH GUARANTED—3 Years

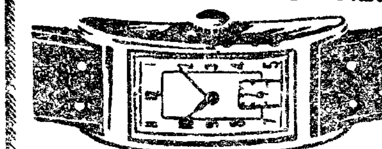

No 1 Size 7¾" ape
5 Jewels Chrome 32/ Rolled gold 40/
7 " " Sup 35/- Rolled gold 45/
15 " " 52/. Rolled gold 62/

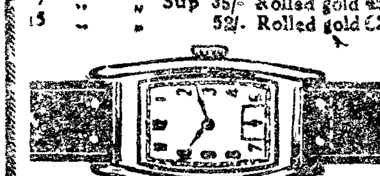

No 2 Size 6¾"
5 Jewels Chrome 36/. Rolled gold 42/
7 " " Sup 38/. Rolled gold 48/
15 " " 55/. Rolled gold 65/

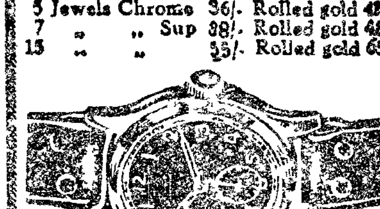

No 3 Size 10½"
5 Jewels Chrome 24/- Rolled gold 30/
7 " " Sup. 48/- Rolled gold 60/
15 " " 70/. Rolled gold 85/

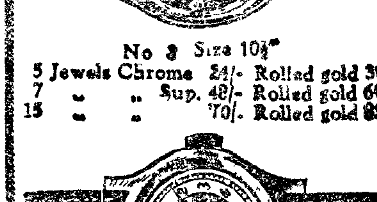

No. 4 Size 11½"
Chrome case 16/- with second 18/-
Centre second 20/- Superior 32/-
15 Jewels Chrome 30/- Superior 35/-
ALARM TIME PIECE 16/.
Superior 20/., Best 25/. Postage extra.
12½% discount on order for any 3 watches at a time

H. DAVID & CO
POST BOX NO 11424 CALCUTTA

న్నని; తీసుకురమ్మనవే, నా నారాయణుణ్ణి పిలువు, పిలువు మీనాన్నని. నేబ్రతిమాలుకొంటా..... ఒక్కసారి వెళ్లి తీసుకొచ్చి నాకంటికి చూపించమనవే!" క్రమంగా సీత ఉన్మత్తావస్థలోకి మారింది. ఒకటే, సంతోషం, కేరింతలు, అరుపులూ, మళ్లీ ఏడుపు. ఇదే వరుస.

సీతభర్త హృదయానికి ఆమె స్థితి ఎంతో బాధను, భారాన్ని కలిగించింది. వెంటనే ధైర్యంచేసి పట్నం వెళ్ళి శిల్పవిద్యాపీఠమందిరాన్ని అతికష్టంమీద రెండురోజులు వాకబు చేసి కనుక్కొన్నాడు. గురుదేవుల శిల్పాన్ని అతిశ్రద్ధతో నారాయణ మెరుగులు దిద్దుతున్న సమయంలో సీతభర్త అక్కడకు వెళ్లి నారాయణముఖంలోకి తేరిపారజూచి, గుర్తుపట్టి "నారాయణ్ !" అని కేకవేశాడు.

నారాయణ వెంటనే బావని గుర్తించి, ఆశ్చర్యంతో లేచి ఆహ్వానించి, ప్రశ్నలవర్షం కురిపించాడు. సీతభర్త ఇంటిదగ్గర పరిస్థితి అంతా చెప్పాడు. నారాయణహృదయం బ్రద్దలయి "అక్కా! నిన్నీ స్థితికి తీసుకొచ్చానే!" అని భోరున ఏడ్చాడు.

ఆరాత్రే నారాయణ బావతో ప్రయాణమై మరునాడు మధ్యాహ్నానికి మళ్లీ అక్క గడపలో కాలుపెట్టాడు.

మంచంమీద తనకోసం నాలుగుసంవత్సరాల, ఆరుమాసాలు, అహోరాత్రాలు క్రుగ్గి, శల్యావశిష్టమై జీర్ణించి, శీకి, చివికి, నిరాశతో కృంగి, కుమిలి కుమిలి, ఉన్మత్తస్థితిలో అంత్యదివసాలల్లో శరీరమంతా కళ్లుగా చేసకొని తనకోసరం ఎదురుచూస్తున్న అక్కని చూచేటప్పటికి నారాయణకు ప్రపంచమంతా తల్లక్రిందులుగా కనబడి, వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ వెళ్లి అక్కహృదయంమీద పడిపోయాడు.

సీత ఆ స్థితిలోగూడ తమ్ముణ్ణి గుర్తుపట్టి తన హృదయానికి దగ్గరగా లాక్కొని హత్తుకొన్నది. నోటమాట పడిపోయింది. వెర్రి చూపు. ఒక్కటే ఏడుపు పదే, పదే నారాయణ్ణి తన సందిటకు లాక్కొనేది. తన దివ్యహస్తంతో అనురాగరసాన్ని వర్షిస్తూ, వెన్ను నిమురుతూ ఉండేది రెండురోజులు అక్కడ గడిచిపోయాక అక్కను ఎల్లాగైనా బ్రతికించుకోవాలనే ఆశతో నారాయణ పట్నం తీసుకొనివెళ్లి తన మందిరంలో పెట్టుకొని, అనుభవవేత్తలగు వైద్యులచే చికిత్సచేయించ మొదలుపెట్టాడు.

తొమ్మిది రాత్రిళ్లు గడిచిపోయాయి. పదో రాత్రి...ఆమధ్యాహ్నంనుంచి సీత పరిస్థితి మరీ అధ్వాన్నంగా ఉంది. నారాయణ అక్కతలను తన వొళ్లో ఉంచుకొని, ఆమెనుదుటిని సవరిస్తూ కనకొలుకుల్లో ఏర్పడుతున్న బిందువుల్ని తుడుస్తూ, విసురుతూ కూర్చున్నాడు. శాంతి వంచిన తల ఎత్తకుండా ఏడుస్తూ, తల్లి పాదాల్ని కన్నీళ్లతో అభిషేకిస్తుంది.

అర్ధరాత్రి అయింది. గాఢాంధకారం. నారాయణ ఎదురుగా తెరచిఉన్న కిటికీగుండా ఆకాశంలోకి చూచాడు. "అబ్బా! మృత్యువు. ఎంత భయంకరం. అనంతమయింది యీ ఆకాశం. అంతకు మించిందీ అయోమయ మానవ జీవితం. మన జీవితానికి ముందు వెనుకలు మనకు తెలియవుగదా!......"అని ఏమేమో, తలపోస్తూ, మధ్య మధ్య అక్కసమక్షంలో గడచిన పదహారు సంవత్సరాల జీవితాన్ని స్ఫురణకు తెచ్చుకొంటున్నాడు. పొర్లుగా వస్తున్న దుఃఖాన్ని దిగమ్రింగుతున్నాడు.

ఇంతలో ఒక్కసారిగా కళ్లు తెరుస్తూ సీత తమ్ముడివొళ్లోనే పొర్లింది. నారాయణ అక్క సీత కళ్లల్లోకి చూచాడు. ఆ కళ్లల్లో ఉన్న అనురాగరసానికి, కరుణకు నారాయణహృదయం పగిలి కన్నీళ్లు జల జల రాలి, అక్క కనుకొలుకుల్లో పడ్డాయి. సీత నారాయణముఖాన్ని, తన ముఖంమీదికి లాక్కొన్నది. అనురాగమూర్తి అక్క పెదిమలపై కడసారిగ నారాయణపెదిమలు ఆనినాయి.

ఇంతలో పెద్ద దగ్గుతెర వచ్చింది. శాంతి లేచి వచ్చి తల్లి ముఖంలోకి, ఏడుస్తూ "అమ్మా! నన్నేం చేసిపోతున్నావే?" అన్నట్లుగా చూసింది. సీత నారాయణ చెయ్యి తన హృదయంమీదకు లాక్కొన్నది. శాంతి చెయ్యిని, నారాయణచేతిలో పెట్టి, తన హృదయానికి హత్తుకొని కడసారిగ, నారాయణ ముఖంలోకి చూస్తూ, కళ్లు మూసింది!

ఆఖరిసారి అక్కకళ్లల్లోమాత్రం నారాయణ కొంత తృప్తిని, శాంతిని చూడగలిగాడు.

అక్క పోయింతరువాత నారాయణ ఎన్నాళ్లకోగాని తిరిగి యథాస్థితికి, మనిషి కోలుకోలేకపోయ్యాడు. శిల్పవిద్యాపీఠమందిరం ముందు భాగంలో ఒక ఉద్యానవనాన్ని వేయించి, దానిలో మధ్యగా ఎత్తైన ప్రదేశంపై అక్క విగ్రహాన్ని ప్రత్యేకంగా తయారుచేసి ప్రతిష్ఠించాడు. దానిక్రింద "అనురాగమూర్తి అక్క సీత" అని అక్షరాలు చెక్కాడు. ఏటేట అక్కసంస్మరణదినం వైభవంగా, ఆ ఉద్యానవనంలో జరుపుతూ, కళాప్రదర్శనాన్ని ఏర్పాటుచేసి, ఉత్తమశిల్పకారులకు అక్క సీతపేరుతో బహుమతులు పంచుతూ, సన్మానించుతూ ఉన్నాడు.

మనరాష్ట్రం మనదేశం:

(5-వ పేజీ తరువాయి)

అవసరం ఉంది. దేశంలో ప్రజాప్రాతినిధ్య పరిపాలనవిధానం సక్రమంగా నడవాలంటే; ప్రజల్లో ప్రభుత్వాలపట్ల, శాసనాలపట్ల గౌరవాదరాలు నిలవాలంటే సందేహాలకు ఆవంతైనా తావివ్వకూడదు. ప్రభుత్వంపట్ల ప్రజల విశ్వాసం గౌరవం నిలపవలసిన ఆ బాధ్యత అందరిపైనా ఉంది. పదవుల్లో ఉన్నవారు ప్రత్యర్థులైనంతమాత్రాన వారిపై నిత్యం నిందారోపణలు వెయ్యకుండా, ఇతరనాయకులు, ఒకసారి సందేహాలకు తావు వచ్చినప్పుడు వానిని తొలగించడానికి అధికారంలో ఉన్నవారు అత్యంత జాగ్రత వహించాలి. లేనిపక్షంలో ఈనాటి ప్రభుత్వంపైనా ప్రజలకు గౌరవవిశ్వాసాలు నశిస్తాయి. వీరిని త్రోసి పదవులలోకి వచ్చేవారిపైనా ప్రజలకు గౌరవవిశ్వాసా లుండవు.

ఆంధ్రోద్యమంపై ప్రధాని:

చెన్నరాష్ట్రానికి ప్రధాన మంత్రిగా ఎన్నుకోబడే సరికి రాజకీయనాయకులు ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమాన్ని తెగనాడడం పరిపాటయిపోయింది. ప్రధాని పదవుల్నీ మంత్రి పదవుల్నీ ఉన్నవారే ఇప్పటి వర్గరాజకీయాలను బట్టే నిత్యం ఆకట్టుకోవాలంటే, చెన్నరాష్ట్ర విభజనా జరుగడం రుచించదు. వర్గరాజకీయాలు, పార్టీ వైషమ్యాలు నశించడం అనుకూలించదు. రాష్ట్ర రాజకీయాలు దురదృష్టవశాన స్వార్థపరుల తంత్రాలతో కలుషితమై పోయినప్పుడు, ప్రజాభిప్రాయాన్ని మన్నించడంగాని, ప్రజాహిత మేదో యోచించడంగాని, పరుల జాతీయభావాల నాదరించడం గాని ఎలా సాధ్యమౌతుంది? ఉన్నతాశయాలు, ఉన్నతాదర్శాలు వారిదృష్టికి నీచంగా కనిపిస్తాయి.

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమం గురించి ఓమందూరి పెద్ద రామస్వామిరెడ్డిగారు ప్రధానిగా ఉండగా ఏమాటలు చెప్పారో, సరిగా ఈమారు ప్రస్తుత ప్రధాని జగన్నాథ కుమారస్వామిరాజాగారూ అవే మాటలు చెప్పారు. కేవలం అధికారవ్యామోహులైన వారే ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజన కోరుతున్నారు కాని ఆంధ్రదేశంలో ప్రజలు వాస్తవంగా కోరడం లేదన్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమానికి కొందరు నాయకుల స్వార్థాశయమే మూలహేతువని తేల్చేశారు. వారీనాడు ప్రధానిగా ఉన్నారంటే మంత్రిపదవీ వ్యామోహితులైనవారందరి తంత్రాలకే తోడ్పడ్డారు. కేవలం దురభిమానం వ్యక్తిగతద్వేషాలతో ఉడికిపోయి రామస్వామిరెడ్డిగారిని తొలగించినవారికి శ్రీ రాజాగారు తమ పరపతినీ బలగాన్నీ ఒప్పగించి పోటీచేశారు మంత్రివర్గాన్ని నిర్మించిన దెవరో, మంత్రుల నెన్నిన దెవరో లోకానికి తెలుసును.

కుమారస్వామిరాజాగారికి ప్రధానిపదవి ఎవరి దయాదాక్షిణ్యాలవల్లనూ, ఎవరి తంత్రబలంవల్లనూ లభించిందో వారే, రాజాగారి యిష్టాయిష్టాలతో నిమిత్తంలేకుండా మంత్రుల నెంచారు. ఇట్టివారికి ఇందుకుమించిన ఉత్తమ రాజకీయా లెలా అర్థం అవుతాయి?

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమంలో పాల్గొంటున్న వారిలో స్వార్థపరులు లేరని ఎవరూ చెప్పలేరు. కాని ఒకవిషయం అందరూ మరిచిపోతున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణం అంటే కొందరు నాయకులు పండ గనుకుంటున్నారు. తమ సొమ్ము పోతున్నట్లు తమిళ నాయకులు ఆక్రోశిస్తున్నారు. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రం వారి సొత్తూ కాదు, వీరి సొత్తూ కాదు. ఈ నాయకు లీనా డుంటారు. రేపు పోతారు రాష్ట్రంమాత్రం ప్రజల హక్కు. తరతరాల ప్రజలకీ ఈ హక్కుంది. ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమానికి మూలకారణం ఆంధ్రుల ప్రత్యేకరాష్ట్రహక్కే గాని మరేమీ కాదు. ఆంధ్రుల కీనాడు అన్యాయం జరుగుతోందంటే పరిస్థితుల దృష్ట్యా సహజమే. రాజకీయాల్లో ఎప్పుడూ ఉన్నతాదర్శాలే చలామణి అవుతాయనిగాని, ఎప్పుడూ సచ్చరిత్రులూ సదాశయసంపన్నులే ఉంటారని కాని గారంటీ లేదు కాబట్టి, ఆంధ్రదేశానికి ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులు, విద్యాసౌకర్యాలు, విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి మొదలైన విషయాలలో ఆ సత్యం మరింత అనుభవానికి రాబట్టి ఆంధ్రులు జన్మహక్కును కోరుకుంటున్నారు. పొత్తు కుదరలేదు కాబట్టి విభాగాలు కోరుతున్నారు. విభాగాలు కోరడానికి సహజహక్కుంది. మానవుల ప్రాథమిక స్వత్వాలకూ, జాతీయ గౌరవానికీ సంబంధించిన ఈ సమస్యను ప్రధాని ఇంత సంకుచితదృష్టితో పరిశీలించి అవమానకరమైన మాటలన్నారంటే, అది ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమానికి హాని కలిగించదు కాని, ప్రధానిపట్ల ప్రజల్లో గౌరవవిశ్వాసాలు అంతరింపచేస్తాయి. రాష్ట్రంలో దాదాపు సగంమంది ప్రజల అభిప్రాయాన్ని ఇంత చక్కగా గ్రహించిన ప్రధానివల్ల ప్రజాప్రాతినిధ్య పరిపాలనా విధానం ఎంత చక్కగా కొనసాగుతుందో వేరే చూడనక్కరలేదు; చెప్పనక్కరలేదు; గ్రహించవచ్చును. ఓమందూరి వారి హయాంకంటె మేలుగా ఉండబోదు.

నెహ్రూకు ట్రూమన్ ఆహ్వానం:

భారత ప్రధాని పండిట్ నెహ్రూను అమెరికా రావలసిందని అమెరికా అధ్యక్షుడు ట్రూమన్ ఆహ్వానించాడు. ఈ సంవత్సరం తుది మాసాల్లోగాని అమెరికా వెళ్లజాలనట్లు పండిట్ నెహ్రూ కైరోలో చెప్పారు.

భారతదేశంలో పారిశ్రామిక వర్తకవ్యాపారాదుల్లో వ్యక్తిగతస్వేచ్ఛాసూత్రం మన్నించబడుతుందనీ, దేశహితానికి తగినట్లు పారిశ్రామిక వ్యాపారాభివృద్ధి కార్యక్రమాలను నిర్ణయించడం వరకు మాత్రమే ప్రభుత్వం ప్రమేయం కలిగించుకుంటుందనీ భారత ప్రభుత్వం స్పష్టపరిచింది. అన్యదేశీయులు భారతదేశంలో పారిశ్రామిక వ్యాపారాదులలో పెట్టుబడి పెట్టదలచినట్లయితే వారికి దేశీయులతో సమానమైన స్వేచ్ఛనూ, హక్కులనూ ఇవ్వగలరని పండిట్ నెహ్రూ ప్రకటించారు. ఇదిగాక, భారత ప్రభుత్వం ఎంతగా అగ్రరాజ్యాల వివాదాల్లో జోక్యం చేసుకోకుండా తటస్థంగా ఉన్నప్పటికీ, అందరితోనూ మైత్రి నెరపగలదని కూడా పండిట్ నెహ్రూ స్పష్టపరచారు. బ్రిటన్‌పట్ల స్నేహభావమే కాని శత్రుభావం లేదని కార్యరూపేణా నిరూపించారు. స్విట్జర్లండ్, చెకోస్లోవాకియా మొదలైన దేశాలతో మైత్రిప్రకటన, వాణిజ్య ఒడంబడికలు చేసుకొన్నారు. రెండుదేశాలు పరస్పర విరోధంతో ఉంటేకూడా రెండు దేశాలతోనూ సన్నిహిత స్నేహం నెరపడం మూడోదేశానికి కష్టం కాదని తెలియచేశారు. ఆ దేశాలతో మైత్రి ఎంత బలపడితే అంతమంచిది. ఆ దేశాల మధ్య తగాదాలను పరిష్కరించడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. ఇటువంటివిధానం అవలంబించడంవల్లనే కమ్యూనిస్టులుతప్ప ప్రపంచంలో సర్వవర్గాలవారూ పండిట్ నెహ్రూ రాజనీతిజ్ఞతనూ, వ్యక్తిప్రతిభనూ, ఉన్నతాశయాలనూ ప్రశంసిస్తున్నారు. భారతదేశం వైఖరిపట్ల ఇంతవరకూ అనుమానాలతో వర్తించిన అమెరికా ఇప్పుడు నెహ్రూను గౌరవించదలచడం సహజమే.

నెహ్రూ అమెరికా వెళ్లినప్పుడు భారతదేశ పారిశ్రామికాభివృద్ధి అవకాశాల్ని గురించి ట్రూమన్‌తో చర్చించగలడని వార్తలు ప్రచురించబడినాయి. భారతదేశంలో వస్తూత్పత్తి వృద్ధిచెంది, విదేశాలతో వాణిజ్యంలో సమానంగా నిలబడగలిగితే గాని, దారిద్ర్యం ఆర్థిక దుస్థితీ తొలగవు. దీనికోసం అమెరికా, పెట్టుబడి, ఆర్థికసహాయం, నిపుణుల సహాయం అవసరం. అమెరికా ఇంతవరకూ మన దేశాని కిటువంటి సహాయం ఏమీ చెయ్యలేదు. ఇప్పుడు దీనినిగురించి నెహ్రూ ట్రూమన్‌తో చర్చించవచ్చును.

తూర్పు ఆసియాలో ఈ సంవత్సరంన్నరలో కమ్యూనిస్టుల పాల పడగా మిగిలినదేశాల్లో నైనా ప్రజల ఆర్థికదుస్థితి తొలగిస్తేగాని ఇవికూడా కమ్యూనిస్టుల అధీనం కాక మానవనే అభిప్రాయం అమెరికాలో స్థిరపడింది. చీనాలో అమెరికా ఆర్థిక సహాయం ప్రజల దారిద్ర్యం తొలగించడానికి తోడ్పడలేదు. కమ్యూనిస్టులపై యుద్ధానికి ఉపయోగపడింది. పశ్చిమయూరప్‌లో ప్రజల ఆర్థికదుస్థితిని మార్షల్ ప్రణాళిక కొంత తొలగించగలిగినందువల్లనే ఈనాడు కమ్యూనిస్టుల ఆటలు కట్టేశాయి. ఫ్రాన్సు ఇటలీలలో కమ్యూనిస్టుల బలం ఎంత అధికంగా ఉన్నా ప్రజాసామాన్యాన్ని పూర్తిగా తమ పక్షానికి తిప్పుకోడానికిగాని, ప్రజల అమాయకత్వాన్ని ఆధారం చేసుకొని అరాచకం రెచ్చగొట్టడానికిగాని అంతగా వారికి వీలు చిక్కలేదు. ఇదే పద్ధతిని భారతదేశంలో ఆర్థికదుస్థితి తొలగిస్తేకాని కమ్యూనిస్టుల ముప్పు నివారణ కాదు.

నెహ్రూకు స్విట్జర్లండ్ సన్మానం:

పండిట్ నెహ్రూ లండన్ సమావేశంనుంచి భారతదేశానికి తిరిగివచ్చేలోపల మూడు రోజులు స్విట్జర్లండ్‌లో ప్రభుత్వాతిథ్యం స్వీకరించారు పండిట్ నెహ్రూను స్విట్జర్లండ్ ఫెడరల్ కౌన్సిల్ సన్మానించింది. ప్రజాప్రాతినిధ్య పరిపాలనా ప్రభుత్వాలలో ఉత్తమమైన స్విస్ ప్రభుత్వం నెహ్రూరాజనీతిజ్ఞతను కొనియాడింది. ఈ సందర్భంలో ఇండియా-స్విట్జర్లండ్ మైత్రి ఒడంబడిక ఆమోదించబడింది.

పరీక్షలు:

దేశంలో విద్యావిధానం, పరీక్షల పద్ధతి అయోమయంలో పడ్డాయి. విద్యార్థులు వాచర్లని దేహశుద్ధిచెయ్యడం, కాపీలు కొట్టడానికి ఎంత దౌర్జన్యాలకైనా సరే దిగడం, కమ్యూనిస్టుల పద్ధతులు అవలంబించి పరీక్షల్లో తప్పినవారంతా, సమ్మెలు కట్టడం, ఇదంతా చూస్తే విద్య నానాటికీ దిగనారి పోగా, విద్యార్థుల్లో దౌర్జన్యం రెచ్చిపోతున్నట్లు తెలుస్తోంది. పరస్పర వ్యవహారాల్లో విద్యార్థుల్లోనే కాదు మానవుల్లోనే పరస్పర సందేహాలు, అపవాదుల్లు, దూషణలు, దౌర్జన్యాలు, వంచనావమానాలు, అసహనం, స్వార్థాశయం మొదలైనవి రెచ్చిపోతున్నాయి. ఇది విద్యార్థుల్లో కూడా రెచ్చిపోతూంటే ఇంక మనకు విద్యవల్ల కలుగుతున్న ప్రయోజన మేమిటి? మనుష్యుల్లో పశుప్రవృత్తిని నిర్మూలించలేని విద్య విద్యేనా? ఇటువంటిసందేహాలు మన దేశంలోనే కాదు, అన్ని దేశాల్లోనూ ప్రబలుతున్నాయి.

విద్యార్థుల సమ్మెలు, పరీక్షలు మొదలైన వానిని గురించి పండిట్ నెహ్రూ బెర్నార్డ్ షాతో ప్రసంగించారు.

కొత్త కార్మిక సంస్థ:

ఈ వారం కలకత్తాలో కొత్త కార్మికసంస్థ ఒకటి స్థాపించబడింది. బీహార్ కిసాన్ నాయకులు స్వామిసహజానంద సరస్వతిగారి అధ్యక్షత కింద కలకత్తాలో కార్మిక నాయకులు సమావేశమైనారు. కాంగ్రెస్ కమ్యూనిస్టు రాజకీయపక్షాలతో ఎట్టి సంబంధం లేకుండా, ఎట్టి రాజకీయాలలోనూ పాల్గొనకూడ దని ఈ సంస్థ వ్యవస్థాపకులు నిర్ణయించుకున్నారు. కేవలం కార్మికోద్యమవృద్ధి, కార్మిక జనుల యోగక్షేమాలే వీరి ఆశయాలు. ఈ సంస్థపేరు యునైటెడ్ ట్రేడ్ యూనియన్సు కాంగ్రెస్. దీని ప్రఖ్యాత ఆర్థికవేత్త ప్రొఫెసర్ కె. టి. షా

గనోక్యూర్
అన్ని సెగలకు గంటలలో గుణము
ఈశ్వర ఫార్మసీ, రాజమండ్రి.